

A közzététel időpontja: 2023. augusztus 4.
Az alkalmazás kezdő dátuma: 2024. január 1.

SZLOVÉN NÉPISMERET

RÉSZLETES ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNY

A) KOMPETENCIÁK

1. Történeti ismeretek

A vizsgázó ismerje a magyarországi szlovén nemzeti közösség történetének alapvető jellemzőit. Ismerje Szlovénia történelmének sorsfordulóit, jelenkori társadalmának alapvetéseit. Ismerje az anyaország és a hazai szlovénség története közötti lényeges összefüggéseket. Ismerje meg a Kárpát-medence népei együttélésének néhány meghatározó történeti jellemzőjét.

2. Néprajzi ismeretek

A vizsgázó ismerje a szlovén nemzetiség tárgyi hagyatékát és azok értékét. Ismerje a szlovén nemzetiség hagyományait és szokásrendszerét, szemléltesse a szokásrendszer változását, valamint világítson rá a hagyományok, a szokásrendszer megtartásának jelentőségére a globalizáció korában. Múzeumokból, néprajzi gyűjteményekből, a szlovén Rába-vidék és a szomszédos Prekmurje/Goričko íróinak munkáiból, irodalmi forrásokból, elbeszélésekből gyűjtsön információkat a szlovén nemzetiség múltbeli és jelenkori életmódjáról, hétköznapijairól, ünnepeiről; szemléltesse a változások okait. Elemezze a médiák, különösen a nemzetiségi médiumok a szerepét a nemzetiségi közösség értékeinek fenntartásában.

3. Földrajzi ismeretek

A vizsgázó ismerje a magyarországi szlovén Rába-vidéken élő szlovének településeinek földrajzi, domborzati jellemzőit, hagyományos és átalakuló településszerkezetüket. Mutassa be magyarországi szlovének – földrajzi környezetből adódó – életviszonyainak jellemzőit az elmúlt századokban és a politikai rendszer változása óta eltelt évtizedekben. Mutassa be a magyarországi szlovén Rába-vidék gazdaságföldrajzát, s annak változásait. Soroljon fel néhány lehetséges alternatívát a jelenkori gazdasági fejlődéshez.

4. Társadalmi ismeretek

Ábrázolja a magyarországi szlovénség szociológiai jellemzőit.

Mutassa be a szlovének irányító szervezeteit, a közösségi szerveződéseket és azok szerepét, működésük jelentőségét.
Tárja fel az egyén lehetőségeit a szlovén nemzeti közösséghez tartozás megélésére, az önazonosság kifejezésére.

5. A szlovén nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek

Ismerje és tárja fel a magyarországi szlovének nyelvi fejlődésére ható társadalmi, politikai tényezőket, azok negatív hatását a nyelvállapotról.

Mutassa be a tájnyelv a szlovén közösség identitásának megőrzésében betöltött szerepét.

Mutassa be a Rába-vidéki szlovén nyelv jellemzőit összehasonlítva az anyaországi szlovén Prekmurje nyelvjárásának jellemzőivel.

Tárja fel a Rába-vidéki nyelvjárás települési és familiáris nyelvváltozatainak egyes hangtani és szókészleteti különbségeit.

Ismerje a Rába-vidéki nyelvjárás írott nyelvi emlékeit és mutasson be egy, a Rába-vidéki nyelvjárásban íródott szabadon választott dokumentumot.

6. A szlovén nemzetiség épített környezete

Mutassa be a magyarországi szlovén nemzetiség épített környezetének sajátos jellemzőit.

Ismertesse az épületek formai jellemzőit és funkcionális jegyeit, értelmezze azok egymásra gyakorolt hatását.

Állítson össze projektet a Rába-vidéki szlovének építészeti örökségének megmentésére.

7. A szlovén nemzetiség zene- és táncművelése

Mutassa be a magyarországi szlovének ének-, zene- és táncművelését.

Keressen kapcsolatokat a hazai szlovéniség hagyományai, ünnepei, valamint zenéje, táncművelése között.

Ismerje és mutassa be az identitás megőrzésében fontos szerepet játszó kulturális csoportokat és azok munkáját.

8. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek

A vizsgázó ismerje az anyaország, Szlovénia nemzetiségi politikáját és annak hatását a magyarországi szlovéniség helyzetére.

Ismerje Magyarország és Szlovénia nemzetközi/ jószomszédi kapcsolatainak sajátosságait és azok hatását a szlovén nemzetiségre.

A vizsgázó ismertesse a nemzetiségpolitikai törvénykezés alakulását, mutassa be hatását a szlovén nemzetiségre.

Ismertesse és értékelje a települési nemzetiségi önkormányzatok és az Országos Szlovén Önkormányzat működését, a jelenkori nemzetiségi szervezetek vezetőinek munkáját a szlovéniség megmaradásáért.

Ismerje és értékelje az intézményesített nemzetiségi nevelés és oktatás hatását a nemzeti közösséghez tartozókra.

Mutassa be a Magyarországi Szlovének Szövetsége szervezetét, munkásságát.

Mutassa be és értékelje a nemzeti öntudat fenntartását szolgáló programokat.

Tervezzon egy - a kor szórakozási igényeinek megfelelő - hagyományőrző programot.

B) TÉMAKÖRÖK

1. Történeti ismeretek

Témák	Követelmények
1.1 A Rába-vidéki szlovénség eredete, megjelenése a Kárpát-medencében	Alapvető ismeretek a Rába-vidéki szlovénség eredetéről. Betelepítésük a 12. sz. során a történelmi Magyarország nyugati határán húzódó Rába és Mura közötti területekre. A Rába-vidéki szlovénség helyzete és sorsának alakulása a Magyar Királyság társadalmában.
1.2 A Rába-vidéki szlovénség közösséggé szerveződésének fontosabb állomásai, kapcsolatrendszere	A Rába-vidéki szlovénség közösségi együttélési formái és azok változásai. A Szentgotthárd környéki szlovén községek létrejötte a 13. és 16. század között. A szlovén népcsoport életmódjának, értékrendszerének ismerete a történelmi változások során. Kisparaszti gazdálkodás, föld nélküli zsellérek, idénymunka a magyarországi majorokban.
1.3 A nemzetiséggé válás története és alakulása a jelenkorig	A politikai tényezővé válás ismertetése. A trianoni egyezmény következményei. A Magyarországon maradt szlovének: „Rába-menti szlovének” (porabski Slovenci) és a „Rába-mente” (Porabje) elnevezése. A Rába-vidéki szlovének tömeges kivándorlása a nagy gazdasági válság idején. Családok kitelepítése az 1950-es évek elején. Kivándorlás 1956-ban.
1.4 Az anyaország története és a hazai szlovén nemzetiség sorsfordulói	Összefüggések az anyaország, különösen is a szlovén Rába-vidékkel határos terület: a Mura-vidék története és a hazai szlovénség története között. A protestantizmus kultúrtörténeti szerepe: az első Murán-túli könyvek megjelenése a 18. sz. kezdetén prekmurjei szlovén irodalmi nyelven.

	Használatuk a 20. század első évtizedéig. Jelentőségük a magyarországi szlovének nemzeti öntudatának megőrzésében.
1.5 A szlovén nemzetiség regionális történetének jellemző fejlődési vonulatai	A szlovénség történetére vonatkozó források. A nemzeti tudat elmélyülése a két világháború között. A Szent Mohor Társulat könyveinek elterjedése - ismerkedés a szlovén irodalmi nyelvvel.

2. Néprajzi ismeretek

Témák	Követelmények
2.1 A szlovén nemzetiség tárgyi kultúrája, hagyatéka	A szlovén nemzetiség tárgyi hagyatéka. Jellegzetes munkaeszközök bemutatása a közösségre jellemző értékek szemszögéből. A Móra Ferenc Városi Könyvtár és Múzeum Szentgotthárd szlovén gyűjteménye, a Kühár Emlékház Felsőszölnök etnográfiai gyűjteménye és a Vasi Skanzen szlovén háza
2.2 A szlovén nemzetiség szokásrendszere	A szlovénség családhoz, helyi közösségi élethez, vallásgyakorláshoz kapcsolódó szokásrendszere. Az emberi élet sorsfordulóihoz kapcsolódó szokások: keresztelő, lakodalom, temetés. A naptári év szokásai: karácsony, újév, háromkirályok, húsvét, pünkösd. Néphagyományok: farsangi szokások, kiemelten a rönkhúzás, mint a magyarországi szlovének egyik leglátványosabb dramatikus népszokása. A hagyományőrzés mai szinterei; összehasonlítás: a múlt és jelen tradíciói a társadalmi élet változásainak függvényében.
2.3 A média és a hagyományápolás	A tárgyi hagyatéka és a szokások, közösségi ünnepek megjelenése az írott és elektronikus médiában. Porabje c. újság, Szlovén naptár. A Moja Slovenija határon túl élő szlovének lapja magyarországi szlovénekről szóló írásai, Szentgotthárdi Szlovén Rádió. A Mura-Rába TV Bepillantó című adásainak szerepe a szlovén Rába-vidék

	programjainak megismertetésében. A MTVA Slovenski utrinki c. szlovén nemzetiségi műsora.
2.4 A hagyományápolás szerepe az egyén közösséghez való tartozásának erősítésében	A néprajzi hagyaték: a család, a falu hagyományai régi családi fotók, nagyszülőkkel, falubeli öregekkel való beszélgetés alapján.

3. Földrajzi ismeretek

Témák	Követelmények
3.1 A szlovén nemzetiség települései hazánkban	A szlovénség hazai településszerkezeti sajátosságai: aprófalvas sajátosság, agyagos dombhátak, magas erdősültség, rét- és gyepterület, savanyú, mészszegény talaj, szerény terméshozamok.
3.2 A településföldrajzi viszonyok hatása a szlovén nemzetiség életmódjára	A település-földrajzi adottságokból fakadó életviszonyok. A terület alacsony népességeltartó képessége. Jobbágyi, kisparaszti életmód. Zsellérek, idénymunkások.
3.3 Gazdaságföldrajzi meghatározottságok a szlovén nemzetiség életében	A hazai szlovénség gazdasági kapcsolatai. A jelentőséggel bíró mezőgazdasági ágazatok és a kézműipar a múltban. Gyümölcsstermesztés, pálinkafőzés, tökmagolaj-sajtolás, fazekasság, szövés. Állattenyésztés. Borjú- és sertéshússal kereskedés Ausztriában. Gombakereskedés, erdei termékek (fenyőtoboz, tölgyfagubacs) értékesítése. Szakszövetkezeti gazdálkodás a 60-as, 70-es években: állattenyésztés, erdei termékek gyűjtése, fakitermelés. A kétlakiság (munkavállalás a szentgotthárdi gyárakban és gazdálkodás a meglévő földeken) mint gazdasági fejlődési tényező és a szlovén településeken élők életmódja átalakulásának okozója.
3.4 A földrajzi helyzet és a nemzetiség távlatai	Modellek és alternatívák a szlovén nemzetiség számára. Őrség-Rábavidék tájvédelmi terület kettős hatása: iparosítás visszaszorítása, turizmus és biotermesztés elősegítése.

4. Társadalmi ismeretek

Témák	Követelmények
4.1 A szlovénség szociológiai ismérvei	A hazai szlovénséghez tartozók alapvető jellemzői; közösségi kapcsolatait meghatározó ismérvek: az emberek szociális helyzete és problémái, a munkához, közösséghez, nemzeti hovatartozás kérdéséhez való viszony, a család, családi közösség szerepe az egyén életére és a nemzeti közösség sorsára.
4.2 A közösségi összetartozás tudata és jellemző megnyilvánulási formái	A közösségek funkciói. Közösségi kapcsolatok. A szlovén nemzetiséget erősítő kisközösségi szerveződések funkciói, jellemzői. Közösségek a mai szlovén településen, ezek hagyomány- és értékörző szerepe.
4.3 Az egyén helye a szlovén kisebbségi közösségben	Az egyén lehetőségeinek feltérképezése és bemutatása a szlovén népcsoporthoz való tartozás megélése szempontjából: anyanyelv és kultúra ápolása, fejlesztése.

5. A szlovén nemzetiség nyelvével kapcsolatos ismeretek

Témák	Követelmények
5.1 A szlovén nemzetiség nyelvi fejlődésére ható tényezők	A hazai szlovénség nyelvét, a használt nyelvi változatok alakítását befolyásoló alapvető tényezők: kétféle birtokhoz, illetve egyházközséghez való tartozás.
5.2 A köznyelv és a nyelvi változatok szerepe	A tájnyelv szerepe az identitás megőrzése szempontjából. A Rába-vidéki tájnyelv, mint a Mura-vidéki szlovén nyelvjárás egyik változata. Küzmic István, a jelentős Mura-vidéki szlovén író, pedagógus, bibliafordító.
5.3 A szlovén nemzetiség beszélt nyelvének jellemzői	Nyelvi változatok jellemzőinek bemutatása az anyanemzet nyelvével történő összehasonlításban: a Rába-vidéki szlovén tájszólás a szlovén nyelv része, a felsőszölnöki és apátistvánfalvi nyelvjárás főbb ismertetőjegyei.
5.4 A szlovén nemzetiség írott nyelvi emlékei	A hazai szlovénség írásos emlékei: Kossics József és Pável Ágoston tevékenysége. Drávecz Alajos néprajzi írása, Teleki Vendel: Rönkhúzás, Pavlics Irén:

Ajándékkérés, Szlovén háznevek c. anyagok.

Rába-vidéki szlovén alkotók: Mukics Ferenc, Irena Barber, Holecz Károly, Mukics Dusán.

Szlovén prekmurjei nyelvjárásban író alkotók műveinek ismerete: Feri Lainšček, Milan Vincetič.

6. A szlovén nemzetiség épített környezete

Témák	Követelmények
6.1 A szlovén nemzetiség építészeti kultúrája	A hazai szlovénség lakókörnyezete, közösségi célokra szolgáló épületek a múltban és jelenben. A szlovén települések jelentősebb épületei.
6.2 Sajátos vonások a szlovénség által használt épületekben formai-stílusbeli és funkcionális szempontból	Az építészet formái és funkcionális jegyei, eszközei, azok kapcsolatának értelmezése. A régi parasztházak alaprajza. A lakóház és a gazdasági épületek elrendezése a telken.
6.3 A szlovén nemzetiség építészeti örökségének ápolása	A hazai szlovénség lakáskultúráját reprezentáló boronafalú ház és gazdasági épületek a szombathelyi Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. A Kühár Emlékház és annak néprajzi gyűjteménye Felsőszölnökön.

7. A szlovén nemzetiség zenéje és tánc kultúrája

Témák	Követelmények
7.1 A hazai szlovénség szokásai és a zene-, tánc kultúra kapcsolata	Az éneklés, a hangszeres zene és a tánc jellegzetességei, hagyományai és mai gyakorlata a szlovén nemzetiség körében.
7.2 Hagyományőrzés és a jelen követelményei a hazai szlovénség zenekultúrájában	A hagyományőrzés és a jelenkor igényeinek megfelelő szórakoztatás megvalósításának a lehetőségei -javaslatok megfogalmazása.

8. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek

Témák	Követelmények
8.1 A nemzetiségpolitika jogszabályi keretei	A nemzetiségpolitikai törvénykezés alakulásának ismertetése az elmúlt ötven évben. Az alapvető jogok biztosának, illetve a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettesének szerepe.
8.2 A nemzetiségi önkormányzatiság alapjai és gyakorlata	A szlovén nemzetiség helyi és országos önkormányzatainak működése.
8.3 A szlovén nemzetiségi önkormányzatok, egyesületek szerepe a szlovének önazonosságának fenntartásában	Az önazonosság fenntartását szolgáló programok: A települési Szlovén Nemzetiségi Önkormányzatok és Országos Szlovén Önkormányzat, a Magyarországi Szlovének Szövetsége nemzetiségi önazonosság-tudat erősítését szolgáló és a nyelvi, kulturális értékek őrzésére és átörökítésére alkalmas programjai bemutatása, értékelése.
8.4 A parlamenti szószólói státus szerepe és a nemzetiségre gyakorolt hatása A szlovén szószóló mint „önálló jogi intézmény”	A szlovén nemzetiség történelem adta helyzetéből eredő összekötő és közvetítő szerepe Szlovénia és Magyarország gazdasága és kultúrája között.

C) VIZSGALEÍRÁS

A vizsga részei

Középszint	
Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
projekt	15 perc
80 pont	70 pont

A vizsgán használható segédeszközök

	Középszint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
A vizsgázó biztosítja	NINCS	NINCS

A vizsgaszervező intézmény biztosítja	NINCS	A feladatokkal összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)
---------------------------------------	-------	---

Közzé kell tenni

	Középszint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
Anyag	projektfeladatok javítási-értékelési útmutatója	tételcímek
Határidő	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal
Felelős	A vizsgaanyagok elkészítéséért felelős intézmény	

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
(projekt)	15 perc	
Egy téma önálló, évközi feldolgozása	A projektmunka megvédése	Egy tétel kifejtése
80 pont	20 pont	50 pont
	70 pont	

Írásbeli vizsga

Egy projekt készítése váltja ki az írásbeli vizsgát.

A projekt témája a részletes követelményekben szereplő nyolc témakör bármelyikéből választható, melyet a vizsgázó a szóbeli vizsgán véd meg.

A projekt munkával szemben támasztott követelmények

10-20 oldal terjedelmű, amelyből szemléltetések nélkül a szöveg hossza 12-es betűmérettel, másfeles sortávolsággal minimum 5 oldal. A projektleírásnak tartalmaznia kell a munka fázisait: a témaválasztás indoklását, hipotézisek, illetve célkitűzések megfogalmazását, bibliográfiát, szakirodalmi vonatkozásokat, a gyűjtőmunka leírását, a téma tartalmi részének kidolgozását, következtetéseket, személyes élményeket.

A projektmunka a téma kiválasztásától a végső forma létrehozásáig önálló munka. A vizsgázó a projektmunka elkészítése során konzulens segítségét kérheti. Ha a vizsgázó már nem rendelkezik tanulóival jogviszonnyal, és konzulens segítségét kéri, akkor saját maga gondoskodik

konzulensről. A tanulói jogviszonyban lévő vizsgázó konzulense lehet a szaktanára is. A vizsgázó legkésőbb az írásbeli vizsgaidőszak kezdetéig leadja a kész projektmunkát.

A vizsgázó a projektmunka bemutatásához szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást készít, amit a szóbeli vizsgán használ fel, a projekt megvédésekor.

A projektmunka értékelése

A projektmunkára összesen 80 pont adható. A teljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi javítási-értékelési útmutató alkalmazásával történik.

I. Tartalom

<i>a)</i> komplexitás, a téma többoldalú megközelítése	30 pont
<i>b)</i> a téma újszerű megközelítése	10 pont
<i>c)</i> bibliográfia és a téma szakirodalmi vonatkozásainak megjelenítése	5 pont

II. A projektkészítés folyamata

<i>a)</i> a projekt fázisainak megjelenítése	5 pont
<i>b)</i> az egyéni kutatómunka megjelenítése	15 pont

III. Forma

<i>a)</i> nyelvi megformáltság	8 pont
<i>b)</i> szerkezet, végső megjelenítés minősége	7 pont

Amennyiben a létrehozott szöveg jelentősen rövidebb a minimális szövegmenyiségnél (kevesebb mint 4 oldal), a projektmunka értékelhetetlen.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A vizsgázó 5 percen bemutatja projektmunkáját. Ehhez előre elkészített szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást hoz magával. Ezután 10 perc áll rendelkezésére, hogy kifejtse a tételét.

A tételsor négy kötelező témakörből összeállított 20 tételből áll (Történeti ismeretek, Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek, Néprajzi ismeretek, A szlovén nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek). A tételeknek összességükben le kell fedniük mind a négy témakört. A tételek mindegyike tartalmazzon egy, a tétel témájához kapcsolódó forrást is, amelynek elemzése szintén a felelet része.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 70 pont. Ezen belül a projekt bemutatására 20 pont, a tétel kifejtésére 50 pont adható. A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A projekt bemutatása – összesen 20 pont

– a projektmunka lényegre törő összefoglalása	7 pont
– prezentációs technika, előadásmód	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont
– szemléltetés	3 pont

A szóbeli tétel értékelése – összesen 50 pont

– tartalom	25 pont
– a forrás elemzése	10 pont
– nyelvi megformáltság	10 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont

PODROBNE ZAHTEVE MATURITETNEGA IZPITA SPOZNAVANJE SLOVENSTVA

A) KOMPETENCE

1. Znanja o zgodovini

Kandidat naj pozna glavne značilnosti zgodovine slovenske narodnosti na Madžarskem.

Naj pozna ključne dogodke zgodovine ter temeljne značilnosti današnje družbe Slovenije.

Naj pozna soodvisnosti med zgodovino matične domovine in zgodovino Slovencev na Madžarskem.

Naj pozna nekatere ključne zgodovinske značilnosti sožitja narodov v Karpatskem bazenu.

2. Znanja o etnologiji

Kandidat naj pozna materialno dediščino slovenske narodnosti in njene vrednosti.

Naj pozna tradicije in navade slovenske narodnosti, naj zna predstaviti zgodovinske spremembe tradicij ter naj bo sposoben opozarjati na pomembnosti ohranjanja tradicij in navad v času globalizacije.

Naj iz muzejev, etnoloških zbirk ter iz literarnih virov, iz del prekmurskih in porabskih književnikov, iz pripovedih starejših zbira informacije o načinu življenja slovenske narodnosti v preteklosti in sedanjosti, o vsakdanjkih in praznikih ter ponazarja razloge za spremembe.

Naj analizira vlogo medijev, posebej narodnostnih medijev pri ohranjanju narodnostnih vrednot.

3. Znanja o geografiji

Kandidat naj pozna geografske, topografske značilnosti, naselja slovenske narodnosti, tradicionalno in spremenljivo strukturo naselij.

Naj predstavi življenjske razmere Slovencev na Madžarskem v preteklih stoletjih ter od časa spremembe političnega sistema na Madžarskem, ki jih določajo geografske razmere.

Naj predstavi ekonomsko geografijo območja na katerem živi slovenska narodnost in spremembe le-te.

Naj pozna sodobne alternative gospodarskega razvoja ter našte nekatere, ki jih lahko uresničijo v sodobnem času v slovenskem Porabju.

4. Dužbena znanja

Kandidat naj razloži sociološke značilnosti slovenske narodnosti.

Naj predstavi krovne organizacije slovenske skupnosti, organiziranost Slovencev v raznoraznih društvah ter funkcijo in pomen medsebojnega sodelovanja pripadnikov slovenske narodnosti.

Naj predstavi možnosti za doživljanje in izražanje pripadnosti k slovenski manjšini.

5. Znanja o jeziku slovenske narodnosti

Kandidat naj pozna in zna predstaviti družbene in politične dejavnike, ki so negativno vplivale in vplivajo na jezikovni razvoj slovenske narodnosti.

Naj predstavi vlogo narečja pri ohranjanju identitete slovenske skupnosti.

Naj predstavi značilnosti porabskega jezika v primerjavi z značilnostmi prekmurskega narečja v matični domovini.

Naj navede nekatere razlike porabskega narečja posameznih naselij ter družin glede na glasoslovne in leksikalne razlike.

Naj pozna nekatere pisne spomenike slovenske narodnosti ter predstavi enega prostovoljno izbranega od teh.

6. Arhitektura slovenske narodnosti

Naj predstavi posebnosti grajenega okolja slovenske narodnosti na Madžarskem

Naj spregovori o oblikovnih in funkcionalnih značilnostih zgradb in razumeva njun sovpliv.

Naj sestavi projekt za ohranitev slovenske arhitekturne dediščine v Porabju.

7. Glasbena in plesna kultura slovenske narodnosti

Naj predstavi pevsko-, glasbeno in plesno kulturo Slovencev na Madžarskem.

Naj razgrne povezavo med glasbeno in plesno kulturno tradicijo Slovencev na Madžarskem ter med njihovih praznikov in družinskih dogodkih.

Naj pozna kulturne skupine, ki igrajo pomembno vlogo pri ohranjanju identitete in njihovo dejavnost.

8. Narodnostna pravna in družbena znanja

Kandidat naj pozna narodnostno politiko matične Slovenije ter vpliv le-te na položaj slovenske narodnosti na Madžarskem.

Naj pozna politične, gospodarske, kulturne medsebojne povezave med Slovenijo in Madžarsko ter vpliv teh na slovensko narodnost na Madžarskem.

Maturant naj pozna nastajanje zakonov s področja narodnostne politike, naj predstavi njihov vpliv na slovensko manjšino.

Naj predstavi in ocenjuje delovanje lokalnih narodnostnih samouprav, Državne slovenske samouprave, naj pozna voditelje in njihove zasluge na področju razvoja narodnostnega življenja.

Naj predstavi in ocenjuje delovanje Zveze Slovencev na Madžarskem.

Naj predstavi vlogo in vpliv javnih izobraževalnih narodnostnih institucij, vrtcev in šol na pripadnike slovenske narodnosti.

Naj predstavi in oceni programe za ohranjanje narodne zavesti.

Naj načrtuje program za negovanje tradicij, ki je primeren zahtevam sodobnih časov.

B) VSEBINSKI SKLOPI

1. Znanja o zgodovini

Teme	Zahteve
1.1 Poreklo porabskih Slovencev in njihov prihod v Karpatski bazen	Temeljna znanja o poreklu porabskih Slovencev. Naselitev v 12. stoletju na zahodu takratne Madžarske, na območju med Rabo in Muro. Položaj in usoda porabskih Slovencev v družbi Kraljevine Madžarske.
1.2 Pomembnejše postaje porabskih Slovencev pri organiziranju svoje skupnosti	Oblike družbenega življenja porabskih Slovencev in spreminjanja le-teh. Nastanek naselij v okolici Monoštra med 13. in 16. stoletjem. Poznavanje načina življenja in vrednostnega sistema slovenske skupnosti med spremembami zgodovine.

	Kmetovanje na majhnih kmetijah, bajtarji brez zemlje, sezonsko delo na madžarskih pristavah.
1.3 Zgodovina in sedanost narodne manjšine	<p>Predstavitev okoliščin, v katerih je narodnost postala politični dejavnik. Posledice trianonskega sporazuma:</p> <p>Slovence, ki so ostali na Madžarskem, so poimenovali porabski Slovenci, območje, na katerem so živeli pa Porabje.</p> <p>Množično izseljevanje porabskih Slovencev v času velike gospodarske krize. Deportiranje družin na začetku 1950. let.</p> <p>Izseljevanje leta 1956.</p>
1.4 Zgodovina matične domovine in pomembni dogodki slovenske narodnosti na Madžarskem	<p>Povezave med zgodovino matične domovine, predvsem Prekmurja, ki meji z območjem, kjer živijo Slovenci na Madžarskem in zgodovino Slovencev na Madžarskem.</p> <p>Kulturnozgodovinski pomen protestantizma: na začetku 18. stoletja so objavili prve prekmurske knjige (v prekmurskem knjižnem jeziku).</p> <p>Uporabljale so se do leta 1919 oziroma tudi v prvih desetletjih 20. stoletja.</p> <p>Njihov pomen pri ohranjanju narodne zavesti Slovencev na Madžarskem.</p>
1.5 Zgodovina regionalnega razvoja slovenske narodnosti	<p>Viri o zgodovini regionalnega razvoja slovenske narodnosti.</p> <p>Razvoj narodne zavesti med dvema vojnama (širitev knjig Mohorjeve družbe, seznanjanje s slovenskim knjižnim jezikom).</p>

2. Znanja o etnologiji

Teme	Zahteve
2.1. Materialna kultura, dediščina slovenske narodnosti	<p>Materialna dediščina slovenske narodnosti, predstavitev nekaterih značilnih predmetov iz zornega kota njihove vrednosti pri skupnosti.</p> <p>Pomen muzeja v Monoštru s slovensko zbirko (Knjižnica in muzej Móra Ferenc), Kúharjeve spominske hiše na Gornjem Seniku in Muzejske vasi v Sombotelu.</p>
2.2 Običaji slovenske narodnosti	<p>Običaji povezani z družino, lokalno skupnostjo, verskim življenjem.</p> <p>Običaji povezani s pomembnimi dogodki človeškega življenja: krst, poroka,</p>

	<p>pogreb.</p> <p>Koledarske šege: božič, novo leto, trije kralji, velika noč, binkosti.</p> <p>Ljudski običaji: pustni običaji, borovo gostovanje kot najbolj atraktiven običaj porabskih Slovencev.</p> <p>Možnosti ohranjanja tradicij v današnjem času: Tradicije preteklosti in sedanjosti v odvisnosti sprememb družbe.</p>
2.3 Mediji in negovanje tradicij	<p>Prisotnost materialne dediščine in običajev, praznikov skupnosti v tisku in elektronskih medijih.</p> <p>Časopis Porabje, Slovenski koledar, Moja Slovenija - revija Slovencev v zamejstvu in po svetu.</p> <p>Slovenski radio Radio Monošter Narodnostna oddaja v madžarski televiziji Slovenski utrinki</p> <p>Vloga programov Mura-Raba TV.</p>
2.4 Vloga negovanja tradicij pri krepitvi pripadnosti posameznika k skupnosti	<p>Narodopisna dediščina: družine, vasi, na podlagi starih družinskih slik, razgovora s starimi starši, starejšimi prebivalci porabskih vasic.</p>

3. Znanja o geografiji

Teme	Zahteve
3.1 Naselja slovenske narodnosti na Madžarskem	<p>Za naselja Slovencev na Madžarskem je značilno: majhne vasi, ilovnati griči, velike gozdne površine, pašniki in travniki, kislata tla, skromni pridelki.</p>
3.2 Vpliv naselbinskih in geografskih razmer na način življenja slovenske narodnosti	<p>Vpliv naselbin na način življenja posameznika.</p> <p>Nizka zmogljivost za vzdrževanje prebivalstva območja.</p> <p>Podložniški, kmečki način življenja.</p> <p>Bajtarji, sezonski delavci.</p>
3.3 Ekonomskogeografski vplivi na življenje slovenske narodnosti	<p>Gospodarski stiki Slovencev na Madžarskem. Razvite gospodarske panoge v preteklosti.</p> <p>Sadjarstvo, žganjarstvo, pridelovanje bučnega olja, lončarstvo, tkalstvo.</p> <p>Živinoreja. Trgovanje s telečjim in svinjskim mesom z Avstrijo.</p> <p>Trgovanje z gobami, prodaja gozdnih plodov (smrekovi storži, šiške).</p> <p>Zadruga v 60., 70. letih 20. stoletja: živinoreja, nabiranje gozdnih sadežev,</p>

	<p>gozdno gospodarstvo. Zaposlovanje v monoštrskih tovarnah in obdelovanje domače zemlje kot dejavnik gospodarskega razvoja. Dva življenjska sloga povzročata spremembo načina življenja in imata vpliv na doživetje pripadnosti narodnostni skupnosti.</p>
3.4 Geografski položaj in perspektive za Slovence	<p>Modeli in alternative za slovensko narodnost. Dvojni učinek Narodnega parka Órség- Porabje: ovirani industrijski razvoj, podpora turizmu in pridelovanju ekološke hrane.</p>

4. Družbena znanja

Teme	Zahteve
4.1 Socioloske značilnosti slovenske narodnosti	<p>Glavne značilnosti pripadnikov Slovencev na Madžarskem in značilnosti, ki določajo njihove odnose s skupnostjo: socialni položaj in problemi posameznikov, problematika pripadnosti narodnostni skupnosti, vloga družinske skupnosti ali sorodništva; vpliv družine na razvoj posameznika ter na obstoj narodne skupnosti.</p>
4.2 Zavest o pripadnosti k skupnosti in njene značilne oblike	<p>Funkcije skupnosti. Stiki znotraj skupnosti. Funkcije, značilnosti organizacij, ki krepijo slovensko narodnost. Skupnosti in kulturna društva v današnjih slovenskih naseljih.</p>
4.3 Položaj posameznika v skupnosti slovenske narodnosti	<p>Odkrivanje in predstavitev možnosti posameznika za doživljanje pripadnosti k slovenski skupnosti: negovanje in razvoj maternega jezika in kulture.</p>

5. Znanja, povezana z jezikom slovenske narodnosti

Teme	Zahteve
5.1 Dejavniki, ki vplivajo na razvoj jezika slovenske narodnosti	<p>Glavni dejavniki, ki so vplivali na jezik, na različice narečja Slovencev na Madžarskem: pripadnost k dvema zemljiškima gospodoma oziroma cerkvenima župnijama.</p>

5.2 Vloga pogovornega jezika in jezikovnih razlik	Vloga narečja pri ohranjanju identitete. Porabsko narečje kot različica prekmurskega slovenskega jezika. Števan Kuzmič pomemben prekmurski slovenski pisatelj, pedagog, prevajalec Biblije.
5.3 Značilnosti slovenskega jezika, ki ga govori slovenska narodnost	Predstavitve značilnosti jezikovnih razlik v primerjavi z jezikom matičnega naroda: glavne značilnosti porabskega slovenskega narečja, ki ga sestavljata gornjeseniški in števanovski govor.
5.4 Pisani jezikovni spomeniki slovenske narodnosti	Pisani spomeniki Slovencev na Madžarskem: ustvarjanje Jožefa Košiča. Delovanje Avgusta Pavla, Etnološko delo Alojza Dravca, Vendel Teleki: Borovo gostüvanje, Irena Pavlič: Podaraj, Slovenska hišna imena. Sodobni porabski ustvarjalci: Francek Mukič, Irena Barber, Karel Holec, Dušan Mukič. Književna dela ustvarjalcev, napisana v prekmurskem slovenskem narečju.

6. Arhitektura slovenske narodnosti

Teme	Zahteve
6.1 Arhitektura slovenske narodnosti	Bivalno okolje Slovencev in zgradbe za družbene namene Slovencev na Madžarskem v preteklosti in danes. Pomembnejše zgradbe slovenskih naselij.
6.2 Stilne in funkcionalne značilnosti zgradb, ki jih uporabljajo Slovenci	Oblikovne in funkcionalne značilnosti arhitekture. Načrt starih kmečkih hiš. Razporeditev stanovanjske hiše in stranskih poslopij na parceli.
6.3 Negovanje arhitekturne dediščine slovenske narodnosti na Madžarskem	Lesena hiša in gospodarska poslopja, ki predstavljajo stanovanjsko kulturo Slovencev na Madžarskem, v Etnološkem muzeju na prostem v Szombathelyu.

7. Glasbena in plesna kultura slovenske narodnosti

Teme	Zahteve
7.1 Povezava med običaji, glasbeno in plesno kulturo Slovencev na Madžarskem	Značilnosti in tradicija petja, instrumentalne glasbe in plesa ter izvajanje teh danes v krogu Slovencev na Madžarskem.

7.2 Negovanje tradicij in glasbena kultura Slovencev na Madžarskem v sodobnem času	Negovanje tradicije in zagotavljanje zabave po zahtevah sodobnega časa.
--	---

8. Narodnostna pravna in družbena znanja

Teme	Zahteve
8.1 Pravni okviri narodnostne politike	Predstavitev nastajanja narodnostne zakonodaje v preteklih 50. letih, vplivi in analiza le-te. Vloga varuha temeljnih človekovih pravic oziroma namestnika varuha za pravice narodnostnih skupnosti na Madžarskem.
8.2 Temelji in praksa narodnostnega samoupravljanja	Delovanje slovenskih lokalnih narodnostnih samouprav in državne samouprave.
8.3 Vloga slovenskih samouprav, društev pri ohranjanju slovenske identitete	Predstavitev programov za ohranjanje in posredovanje za prihodnost slovenske identitete, kulture in jezika - prireditve lokalnih samouprav in Državne slovenske samouprave, Zveze Slovencev na Madžarskem.
8.4 Vloga zagovornika Slovencev v madžarskem parlamentu	Vloga pri povezovanju in posredovanju med gospodarstvom in kulturo dveh držav.

C) OPIS IZPITA

Deli izpita

Srednja raven	
Pisni izpit	Ustni izpit
projekt	15 minut
80 točk	70 točk

Dovoljeni pripomočki na izpitu

	Srednja raven	
	Pisni izpit	Ustni izpit
Kandidat zagotavlja	NI	NI

Zagotavlja ustanova, ki izpit organizira	NI	Pripomočki, ki so povezani z nalogami (slikovni, tiskani oziroma elektronski nosilci znanja)
--	----	--

Za javnost

	Srednja raven	
	Pisni izpit	Ustni izpit
Gradivo	navodila za popravljanje in ocenjevanje projektnega dela	naslovi vprašanj
Rok	vsaj šestdeset dni pred majskim-junijskim izpitnim obdobjem	vsaj šestdeset dni pred majskim-junijskim izpitnim obdobjem
Odgovoren	Ustanova, ki je odgovorna za pripravo izpitnih gradiv	

IZPIT NA SREDNJI RAVNI

Pisni izpit	Ustni izpit	
(projekt)	15 minut	
Samostojna obdelava neke teme med šolskim letom	Zagovor projektnega dela	Obrazložitev ene teme
80 točk	20 točk	50 točk

Pisni izpit

Projekt nadomešča pisni izpit.

Tema projekta se lahko izbere iz katerekoli od osmih vsebinskih sklopov, ki so jih obravnavali med študijem (glej Podrobne zahteve), maturant jo zagovarja na ustnem izpitu.

Zahteve, ki jih mora projektno delo izpolnjevati

Projektno delo naj obsega 10-20 strani, od česa mora biti dolžina besedila 5 strani, brez ponazoritev, z velikostjo črk 12 pt., razmik med vrsticami 1,5. Opis projekta mora vsebovati faze dela: utemeljitev izbire teme, hipoteze oz. cilje, bibliografijo, strokovno literaturo, opis raziskovalnega dela, vsebinsko izdelavo teme, sklep in osebna doživetja. Projektno delo je od izbire teme do nastanka dokončne oblike samostojno delo. Kandidat lahko ob pripravi projektnega dela prosi pomoč strokovnega svetovalca. Če kandidat že nima status dijaka in prosi pomoč strokovnega mentorja, potem

si ga poskrbi sam. Strokovni mentor kandidata, ki ima status dijaka, je lahko tudi njegov profesor. Kandidat najkasneje do začetka pisnega izpitnega roka odda svoje projektno delo.

Kandidat za predstavitev projektnega dela pripravi gradivo za ponazoritev ali kratek povzetek, ki ga bo uporabil pri ustnem izpitu ob zagovoru projekta.

Ocenjevanje projektnega dela

Projektno delo se lahko oceni s 80 točkami. Delo se ocenjuje z upoštevanjem centralnih navodil za popravljane in ocenjevanje, ki vsebujejo naslednje splošne ocenjevalne kriterije.

I. Vsebina

<i>a)</i> kompleksnost, večsplatno približevanje k temi	30 točk
<i>b)</i> približevanje teme s strani novosti	10 točk
<i>c)</i> navedba bibliografije in strokovne literature	5 točk

II. Priprava projekta

<i>a)</i> opis projektnih faz	5 točk
<i>b)</i> opis samostojnega raziskovalnega dela	15 točk

III. Oblika

<i>a)</i> jezikovno oblikovanje	8 točk
<i>b)</i> struktura, kvaliteta končnega izdelka	7 točk

V primeru, če je besedilo znatno krajše od minimalnega besedila (manj kot štiri strani) se projektno delo ne oceni.

Ustni izpit

Vsebinske in oblikovne značilnosti seznama vprašanj za ustni izpit

Kandidat v petih minutah predstavi svoje projektno delo. Za predstavitev prinese s sabo vnaprej pripravljeno gradivo za ponazoritev ali kratek povzetek projekta. Potem ima na razpolago 10 minut za obrazložitev vprašanja.

Seznam vprašanj sestoji iz 20-ih vprašanj, sestavljenih iz štirih obveznih sklopov znanj (Znanja iz zgodovine, Narodnostna pravna in družbena znanja, Znanja iz etnologije, Znanja o jeziku slovenske narodnosti). Vprašanja morajo pokriti vse štiri sklope znanj. Vsako posamezno vprašanje mora vsebovati tudi vir, ki se nanaša na vsebino teme, analiza le-tega je prav tako del izpita.

Ocenjevanje

Ustni del izpita se lahko oceni maksimalno s 70 točkami. Znotraj tega se lahko projekt oceni z 20 točkami, za predstavitev teme lahko kandidat dobi 50 točk. Vrednotenje izpita poteka z upoštevanjem centralnih navodil za popravljanje in ocenjevanje, ki vsebujejo naslednje splošne ocenjevalne kriterije.

Predstavitev projekta – skupaj 20 točk	
– jednat povzetek projekta	7 točk
– prezentacijska tehnika, način predstavitve	5 točk
– jezikovna oblikovanost	5 točk
– ponazoritev	3 točke
Ocenjevanje ustnega vprašanja – skupaj 50 točk	
– vsebina	25 točk
– analiza virov	10 točk
– jezikovna oblikovanost	10 točk
– struktura, zgradba odgovora	5 točk

A Belügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 12/2022. (VI. 28.) BM utasítás alapján a köznevelésért felelős miniszter nevében eljárva: